

Represaliat: Joan Roigé Redó

En Joan Roigé Redó era fill de Blai Roigé Izquierdo i Maria Redó Sánchez, nascut a Roquetes¹, Tarragona, l'any 1881; de professió tipògraf, inicialment, i, encara que autodidacta, mestre d'escola pràcticament tota una vida. Va estar casat i va tenir tres fills. El seu germà Josep, va ser un conegut dirigent sindical llibertari. La seva germana era companya de Manuel Casanovas, militant d'acció; ambdós, en ocasions, l'ajudaven a l'escola. Va viure llargs períodes a Esparreguera. L'any 1923 coneix Maria Roure, a la Cooperativa Obrera Popular *El Siglo XX* de Sants, que serà alumna del centre als 12 anys.

JOAN ROIGÉ FONT: AMES

Vista de la façana de l'edifici de la seu de la Cooperativa Obrera Popular *El Siglo XX* de Sants. Autor desconegut. Font: Arxiu AMDCV.

Inicien la relació i l'any 1926 tindran un fill, l'Hèlios. Les dades i dates sobre aquesta relació no són del tot clares, així Ignacio Soriano escriu que va ser als anys trenta que comença aquesta relació: *En la década de 1930, Roigé quedó*

¹ Segons la GEC era oriünd de Tortosa, de família de cultura gitana.

*prendado de una de sus jóvenes ayudantes, lo que no sentó muy bien en la militancia.*²

Maria Roura va néixer a Barcelona el 24 de març de l'any 1911 i era filla de Marc Roura Tarolà³, que havia vingut a viure a Esparreguera l'any 1933, era contramestre i treballava per Joan Tiers; vivia al carrer St. Jaume, núm. 84 amb tota la família⁵. La seva mare era Dolors Calsina Frontera⁶; ambdós, pare i mare, sabien llegir i escriure. El seu germà, Joan Roure Calsina⁷, també vivia amb ells, era un any més gran i treballava de pagès per compte propi.

Al padró d'Esparreguera de l'any 1936 podem veure que al mateix habitatge hi figura en Joan Roigé com a dispenser a casa de la família Roura (aleshores tenia 55 anys i Maria 25). L'Hèlios Roure Calsina⁸, (aleshores tenia 9 anys) que l'havien inscrit com si fos un germà de la Maria, però en realitat era el fill del Joan Roigé i la Maria. La Maria no es va casar oficialment mai i tenia 15 anys quan va tenir el nen.

Maria Roura es convertirà en Germina Roura i acabarà treballant com a ajudant a les classes dels més menuts a la l'escola Racionalista d'Esparreguera que estava situada, entre d'altres locals⁹, en una sala de la Cooperativa Obrera Germinal, on actualment hi ha el Centre Dual, al carrer dels Arbres, l'any 1932. També va donar classe en un primer pis sobre de l'antic Restaurant Montserrat, a l'avinguda Francesc Macià, d'Esparreguera.

A la Causa General d'Esparreguera¹⁰ en Joan Roigé hi apareix sense massa detalls, dins d'un llistat on podem llegir: *además de los detenidos ya consignados pueden citarse como responsables de agresiones, incendios de edificios, amenazas graves, saqueos, etc. los siguientes individuos...* però no hi ha cap acusació de cap testimoni en particular.

Segons la Causa del Jutjat Militar de Sant Feliu de Llobregat, a Joan Roigé Redó se li instruí el sumaríssim ordinari núm. 28360 pel suposat delictes de rebel·lió militar el 19 de gener de 1943. En aquell moment tenia 63 anys, era vidu¹¹ i residia a Esparreguera.

² SORIANO, Ignacio: *Diccionario Biográfico electrónico* (DB~e) de la Real Academia de la Historia <http://dbe.rah.es/biografias/61632/joan-roige-rodo> [Data de l'última consulta 18 de juliol de 2020].

³ Nascut el 04/12/1883 a Berga.

⁵ En una finca propietat del Joan Rius Petit del carrer Hospital.

⁶ Nascuda el 10/01/1887 a Castellbell i el Vilar.

⁷ Nascut el 14/06/1910 a Barcelona.

⁸ Nascut el 03/12/1926 a Barcelona.

⁹ Josep Paulo, cronista oficial de la vila d'Esparreguera durant molts anys, el recorda al carrer sant Jaume, on vivia Joan Roigé amb Germina Roura.

¹⁰ Causa General d'Esparreguera, instruída pel fiscal Lluís Fores Ferrer, *pieza primera, ramo separado*, núm.196, caixa 1597, exp.8, pàg. 42. Font: AHN.

¹¹ A la fitxa de llibertat vigilada, tenia 66 anys i constava com a solter. AMES

A l'expedient de Joan Roigé se l'acusa pel fet que abans de la Segona República, es dedicà a l'ensenyament particular tot seguint la doctrina de l'Escola Moderna i també d'intervenir en diverses conferències tot propagant el seu ideari. Seguint la mateixa instrucció, sabem que en iniciar-se la República, va traslladar l'escola de Barcelona a Esparreguera i després del cop d'estat del 18 de juliol es va quedar amb el mobiliari de "los hermanos de las escuelas cristianas"¹². També s'hi afegeix l'agravament d'organitzar l'Escola Unificada a Esparreguera, el CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada) i de ser responsable de la colònia infantil de "Solidaridad Internacional Antifascista".

Roigé havia actuat com a delegat del comitè regional de la CNT en el Comitè Revolucionari de Catalunya en 1929-30 i va ser redactor de *Solidaridad Obrera*, a més, va ser un dels fundadors del setmanari obrer, *Acción*¹³ (1930). En Foix ens relata com sorgí la idea d'aquesta publicació, quan foren empresonats amb en Joan, l'octubre de 1927:

(...) Caminant al voltant del pati i de la segona galeria sota la vigilància de l'escarceller, quan Roigé i jo estàvem sols, projectàvem un munt de coses. Un dia, amb Pestanya i Roigé, buscàrem la manera de fer sortir un setmanari a Barcelona. Cosa no gens fàcil en aquells anys de la dictadura! Però ja és sabut que vèncer dificultats és propi dels homes que lluiten per un ideal. I vam fer un esborrany del periòdic.¹⁴

Durant la Guerra Civil, el nostre represaliat va organitzar, a la casa senyorial de Can Comelles, unes colònies infantils per a infants refugiats i, segons la seva declaració a Sant Feliu de Llobregat (11-09-1941), va marxar a França per acompanyar aquestes criatures. Roigé es traslladarà a Montpeller amb Maria (Germina) Roura i, segons ens indica Pere Quert, va anar a parar al camp de

¹²Aquí hi ha una errada evident perquè a Esparreguera mai hi ha hagut cap escola dirigida per capellans o frares. Es devien de referir a les religioses Dominiques de l'Anunciata.

¹³ Setmanari anarcosindicalista promogut pel grup *Solidaridad*, constituït com a tendència dins de la CNT per Àngel Pestanya, Juan López i Progreso Alfarache, entre d'altres. En la portada del núm. 2 (22-02-1930) publicava la següent nota que, amb el títol de *NOSOTROS*, deia així: *ACCIÓN es editado por el "Grupo Solidaridad", advertencia que no apareció en el primer número debido a la precipitación con que fue confeccionado. Pero aunque sea editado por un grupo, ACCIÓN se considera portavoz de la C.N.T. y en sus columnas irán apareciendo originales de los compañeros que más se distinguen en este aspecto de la lucha.* Entre els números 39 i 47, (23 de novembre de 1930 - 3 de desembre de 1930), es publicà diàriament per substituir *Solidaridad Obrera*, que havia estat suspesa pel Govern. Se'n publicaren 47 edicions setmanals. Font: <http://www.veuobrera.org/05diaris.htm#thumb> [Data de l'última consulta: 22 de juliol de 2020]

¹⁴ FOIX, Pere (2020): *Apòstols i mercaders. Anys de lluita social a Catalunya*. Tigre de paper, Edicions cultura 21, pàg.49.

concentració de St-Cyprien¹⁵ –*El vaig trobar el 1939 al concentracionari de St-Cyprien, amb la moral als peus*– i va tornar a Catalunya l'agost de 1941.

En tornar de França, ell i la seva companya es presenten a la Guàrdia Civil, l'agost de 1941, i a partir d'aquest moment comença la instrucció del sumari; seran empresonats a Sant Feliu i d'allí passaran, ell a la Model de Barcelona (9-9-1941) i la Maria, a la presó de dones també de Barcelona. En Joan sortirà de la presó l'octubre de 1942, tot i que hi reingressarà el mes de novembre següent, com havia fet Maria Roura uns dies abans.

El 4 de desembre de 1942 s'efectua el Consell de Guerra del Joan i la Maria, i són processats al Jutjat Militar 2 de Sant Feliu de Llobregat, el 19 de gener de 1943 s'instruï el Sumaríssim i el 19 de febrer de 1943 es resol el judici amb la condemna de quinze anys de reclusió per a en Roigé i dotze anys i un dia per a la Maria, per al delictes d'Auxili a la Rebel·lió¹⁶. A l'expedient de Roigé també se l'acusava del fet que a la seva escola es cantessin cançons antipatriòtiques i antireligioses, però *no parece que tuviera intervención en ningún otro hecho revolucionario que los acaecidos en aquella población*. Al Sumaríssim Ordinari a Maria Roura Calsina escriuen que *la procesada, de 39 años, soltera, natural de Barcelona, y vecina de Esparraguera (Barcelona), vivía maritalmente con el Juan Roigé, interviniendo en la escuela del mismo con el carácter de auxiliar, distinguiéndose por sus ideas izquierdistas*.

Apunts de la "Junta local del Servicio de Libertad vigilada de Esparraguera" on anotaven la relació dels residents que gaudien de llibertat condicional, entre ells hi podem veure el de Joan Roigé. AMES

¹⁵ FERRER FARRIOL, Joan (1975) : *Costa Amunt . Elements d'història social igualadina*. Choisy-le-Roi. Gòndoles, pàg. 192.

¹⁶ Sumaríssim ordinari núm. 28360.

Comunicació de Llibertat Provisional de Joan Roigé. AMES.

Va ser empresonat a la presó cel·lular La Model de Barcelona i en va sortir amb llibertat condicional el 25 d'octubre de 1943 i tornarà a Esparreguera al seu antic domicili, al carrer Sant Jaume núm.8. on viurà amb els seus sogres, el cunyat i el seu fill Hèlios¹⁷, i s'haurà de presentar mensualment a la caserna de la Guàrdia Civil. La Maria aconsegueix una presó atenuada¹⁸ que ben aviat serà de llibertat condicional i es quedarà a viure a Barcelona on s'havia de presentar mensualment a la comissaria de la Concepció.

El decret del 9 d'octubre de 1945, en què es concedeix l'indult total a un nombre important de condemnats, afectarà el dia 22 de juny de 1946 a Maria i el 31 de juliol de 1946 al Joan. Sembla que la relació de parella es trencà per sempre.

Segons l'historiador Aleix Escursell, referint-se al fill de Joan Roigé, Hèlios, *en tornar a Esparreguera li construiran una nova identitat; oficialment adoptarà el cristianíssim nom d'Elies i esdevindrà fill dels avis, tal com consta al Padró Municipal.*¹⁹ També és un punt fosc, des del nostre punt de vista, perquè, com hem esmentat, al padró de 1936, que encara conservava el nom d'Hèlios, ja constava com si fos un germà de la Maria i no un fill d'ella i d'en Joan Roigé.

Segons les dades del Memorial Democràtic del Baix Llobregat, extretes de l'Arxiu Nacional de Catalunya (fons de la presó Model), en Joan Roigé va ser indultat, però segons el seu amic Pere Foix, va morir a l'exili a França²⁰. És tota una incògnita, i encara més si li afegim el que escriu Ignacio Soriano: *Su familia*

¹⁷ Apareix al llistat de nens refugiats.

¹⁸ Quan s'iniciava un auto de processament contra una presa o pres, transcorreguts uns terminis se'ls havia de concedir presó atenuada a casa seva fins a la conclusió del sumari.

¹⁹ ESCURSELL, Aleix: <http://retallsdesparreguera.blogspot.com/2013/01/joan-roige-el-mestre.html> [Data de l'última consulta 17-07-2020].

²⁰ FOIX, Pere (2020), op. cit., pàg.50.

*no le acogió bien y murió en un asilo en Barcelona.*²¹ En aquest cas coincideix amb Escursell: *Rondant els setanta anys, el portaran a algun hospital i la família es fondrà del municipi.*²²

Un militant de la pedagogia racionalista

Aquest seria quasi el final d'una llarga història d'un personatge molt conegut dins del món de l'anarquisme barceloní però que també hi hem trobat força lligams amb la vila d'Esparreguera. El nostre protagonista va estar sovint perseguit per les seves idees. L'any 1915 es trobava exercint a Esparreguera, moment en què podem llegir en una revista local, portantveu del Patronat Parroquial d'Esparreguera:

(...) el dia 12 de novembre la inspecció de primera ensenyança havia girat una visita a una escola particular que funciona en la barriada de *Masdengall*, quin mestre, a més de no tenir títol, se servia dels llibres de la Escola Moderna, o sia d'aquella escola que fundà l'autor dels successos de la *semana tràgica*. El Sr. Inspector en virtut de les *dos ilegalitats* d'aquesta escola manà *que's tanqués*.²³

Segons Josep González et altri²⁴, al costat de Ferrer i Guàrdia s'han de contemplar altres experiències racionalistes i una de les primeres iniciatives escolars seriosa que sorgí del moviment anarcosindicalista va ser l'escola que dirigia en Joan Roigé a Sants, que va ser un dels principals animadors de la pedagogia racionalista als voltants de la Primera Guerra Mundial. Com hem vist, primer havia estat a Esparreguera, més tard, anà al carrer de Vallespir de Sants, al local de l'Ateneu Racionalista de Sants i, després, ja va muntar l'escola pròpia al carrer Alcolea núm. 80 de Barcelona. L'Escola tenia el nom d'Escola Racionalista "Luz" i s'inicià l'any 1917 vinculada a l'Ateneu Racionalista de Sants; tenia 70 alumnes diürns i 70 nocturns (aquests anaven dels quinze anys fins als seixanta). Al centre hi havia de 600 a 700 llibres i la responsabilitat de comprar-los i mantenir-los era del propi alumnat.

²¹ SORIANO, Ignacio: web. cit.

²² ESCURSELL, Aleix, bolg citat. [Data de l'última consulta 17-07-2020].

²³ *El Montserrat*, desembre de 1915, Esparreguera, pàg. 6. Transcrivim literalment.

²⁴ GONZÁLEZ, Josep et altri (2002). *Tradició i renovació pedagògica, 1898-1939: història de l'educació, Catalunya, Illes Balears, País Valencià*. Institut d'Estudis Catalans. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg. 60.

Les nenes Germinal, Acràcia i Camèlia a l'escola racionalista "Luz", dirigida per Joan Roigé. Barcelona, 1928.²⁵

Albert Esteruelas, Professor del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona, reconeix a Joan Roigé la seva importància dins del món de la pedagogia racionalista:

Si és cert que de mestres no n'hi va haver gaires, sí, en canvi, alguns van adquirir cert prestigi, com per exemple Joan Roigé i Redó (1880-1940?), un anarcosindicalista de certa volada (...) Roigé concebé l'educació en la forma clàssica ferreriana, és a dir, com la formació de militants revolucionaris. Juntament amb Roigé, treballaren Félix Montegudo, i Joan Puig i Elías.²⁶

Pere Solà es refereix a l'escola de Joan Roigé de l'any 1918:

(...) por aquel entonces, Roigé, maestro racionalista no titulado, hombre tranquilo i dulce, que no se "sobresaltaba", tuvo un ayudante Manel Casanovas, autodidacta (...) La Escuela Luz, a pesar de su voluntad de independencia o autonomía respecto al Ateneo Racionalista de Sants, se veía implicada en los avatares políticos y sociales de la época, que afectaba de lleno l'Ateneo²⁷. Muchas veces los alumnos asistieron a la clausura forzosa de la escuela.²⁸

²⁵ PLAJA, Formós i PAREDES, Carme (2016): *L'anarquisme a Tarragona (1917-1924)*. Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, Tarragona. Pàg. 148.

²⁶ ESTERUELAS, Albert (2009). "Cent anys de pedagogia llibertària: el deixant de Francesc Ferrer i Guàrdia". *Temps d'Educació*, 37, p. 73-86, Universitat de Barcelona. Pàg. 82.

²⁷ Un dels fundadors era precisament Josep Roigé, germà del Joan.

²⁸ SOLÀ, Pere (1978) *Las escuelas racionalistas en Cataluña (1909-1939)*; Tusquets Ed., Barcelona. Pàg.98.

Los alumnos de la mañana estaban divididos en dos grupos; el de los mayores hasta 14 años, y el de los párvulos. Estaba implantada, claro está la coeducación... hacían frecuentes salidas a las afueras de Barcelona. Cada domingo iban a Las Planas y el jueves por la tarde a la Font dels Ocellets (Pedralbes).²⁹

El mateix autor cita diversos llibres que s'utilitzaven a l'escola de Roigé; un d'ells era "Sembrando flores" de Federico Urales, que va escriure per encàrrec de Ferrer i Guàrdia. Llegim-ne un fragment:

Hijos míos: mañana es domingo, día de fiesta para los cristianos; ayer era sábado, día de fiesta para los judíos, y anteayer viernes, día de fiesta para los mahometanos. Y los alumnos que concurren á las escuelas de niños que profesan religión diferente a la de los españoles, guardan la fiesta que sus religiones les imponen. Mas, nosotros no guardamos las fiestas por ser cristianos, judíos ni mahometanos, sinó por dar más variedad a la vida y pasar un día entero en compañía de nuestros padres. Para nosotros, todos los hombres pertenecen a una religión, a la del bien, y a un a raza, a la humana (...).³⁰

Creiem que aquest llibre va marcar molts dels seus alumnes perquè Juan Avilés, també l'inclou com un dels llibres *más significativos publicados por la Escuela Moderna escritos por anarquistas i que presentaban su doctrina en forma de relato de ficción*.³¹

Roigé al centre (assenyalant), quan era mestre de l'escola de Sants
Font: Josep Paulo

Tenim constància que als anys vint, durant la dictadura de Primo de Rivera, en Joan Roigé residia i treballava a Esparreguera. Joan Ferrer Farriol l'anomena en parlar de la relació dels anarquistes d'Esparreguera amb els de les rodalies. Aquesta, segons el nostre entendre, és una dada significativa perquè explicaria

²⁹ Ibidem, pàg.101.

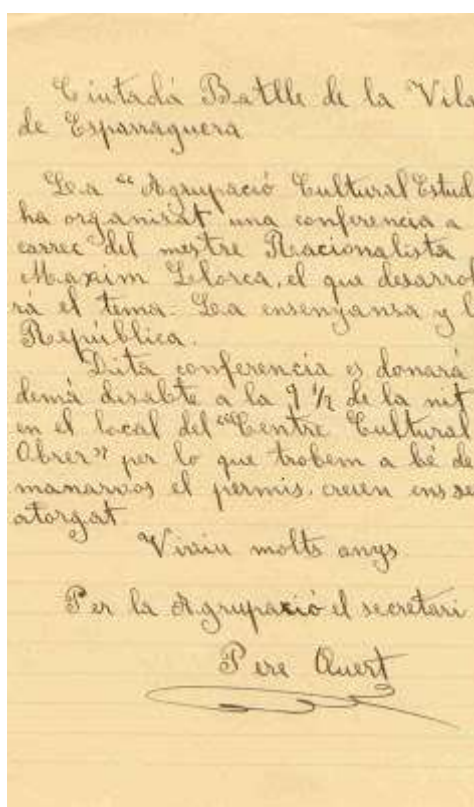
³⁰ URALES, Federico (1906) *Sembrando flores*. Publicaciones de la Escuela Moderna, Barcelona. Pàg.3. https://pascualvelazquez.com/wp-content/uploads/2017/04/1906_Sembrando-Flores.pdf [Data de l'última consulta 21-07-2020].

³¹ AVILÉS, Juan (2006). *Francisco Ferrer y Guàrdia. Pedagogo, anarquista y mártir*. Marcial Pons, Ediciones de Historia, Madrid. Pàg. 117.

la connexió inicial del mestre amb Esparreguera, probablement fruit d'una relació entre sindicalistes destacats de diversos nuclis obrers de Catalunya, com ara Solsona, Sabadell o Barcelona:

Jaume Mas del Masroig, venia a casa en bicicleta i nosaltres anàvem en bicicleta a Esparreguera com a tornajornals. Mas era l'argent viu de la colla esparreguerina i el seu íntim Martí Bosch ens deixava la vinya de Can Roca per a fer-hi sentades. Entre pàmpols, eren els preliminars del Sindicat cenetista que tant s'oposaria a Sedó, feudal de Can Broquetes, sota el Cairat. A dalt, al Mas d'en Gall, Joan Roigé hi feia classe racionalista a una dotzena de marrecs a canvi de minestra i d'un porxot amb palla on fer-hi les dormides. Els anys 20 del segle, d'estoics encara n'hi havia.³²

(...) Una de les coses de bé fetes aquells dies, es refereix a la protecció oferta a companys forasters perseguits per les autoritats.³³

Cintada Batlle de la Vila
de Esparreguera

La "Agrupació Cultural Estudi"
ha organitzat una conferència a
carrec del mestre Racionalista
Maxim Llorens, el que desenvol-
larà el tema "La ensenyansa y la
República".

Dicha conferencia es donará
lugar a las 9 1/2 de la nit
en el local del "Centre Cultural
Obrer" per lo que trobem a bé de
manarvos el permis, creuen en ser
atorgat

Viviu molts anys

Per la Agrupació el secretari
Pere Quert

Escrit de Pere Quert, sol·licitant a l'alcaldia permís perquè s'impartís una conferència sobre l'ensenyança al "centre Cultural Obrer". AMES

³²FERRER FARRIOL, Joan (1975), op. cit, pàg. 192 .

³³FERRER FARRIOL, Joan (1975), op. cit, pàg. 194 .

de sexes, amb una gestió assembleària de l'escola (per part dels treballadors militants al sindicat), cooperació entre alumnes, amb sortides i excursions a la natura i als centres de treball i on la teoria es combinarà amb la pràctica. Es tractava, doncs, de construir un ciutadà, un obrer qualificat que fos, alhora, capaç de tenir uns coneixements crítics a nivell científic, artístic, cultural i social.³⁷

L'activista Pere Foix³⁸ ens recordava l'escola del carrer Alcolea, de Sants, en la qual, abans que Martínez Anido³⁹ fos governador de Barcelona, els diumenges a la tarda, hi anaven nombrosos joves d'ambdós sexes, militants de la CNT. Estem parlant dels anys 1919-1920. El mestre Roigé serà empresonat com a conseqüència de la vaga de la Canadenca al vaixell Pelayo⁴⁰, el gener de 1919. Malgrat tot, les activitats de l'escola continuaren. És interessant de destacar el que allí s'hi feia però bàsicament eren discussions, debats, sobre un tema prèviament escollit i anunciat. Els debats tractaven de diverses temàtiques: literatura, política, art, teatre, economia, anarquisme, socialisme democràtic i autoritari, sindicalisme, col·lectivisme, amor lliure... Els feien asseguts en els bancs que durant els dies feiners ocupaven els estudiants i hi havia intervingut personatges tan coneguts com Joan Peiró, Seguí, Àngel Pestanya, per citar-ne algun. Joan Roigé presidia aquests actes. Malgrat tot el treball i l'interès, no ho van tenir gens fàcil; escrivia Pere Foix:

En temps de l'Anido i més cap ençà, moltes vegades hi vaig veure els pistolers del mal anomenat "Sindicat Lliure", que estaven a l'aguait dels qui dirigien el moviment obrer de Barcelona (...) Joan Roigé amb prou feines podia sortir de casa en aquells anys de malastrugança. Quan vesprejava i els nois sortien de l'escola, Roigé tancava i barrava les portes i havia de prescindir de donar les classes nocturnes als treballadors il·letrats, la qual cosa minvava els seus magres ingressos: dic magres perquè la meitat dels pares dels alumnes no podien pagar, els uns per estar empresonats i d'altres en atur forçós.⁴¹

En Roigé, als anys vint va formar part del Comitè Nacional de la Confederació Nacional del Treball (CNT). L'abril de 1923, efectuà un míting amb altres companys anarquistes al local del carrer de Sant Ignasi, núm.15, d'Esparreguera, avui carrer dels Arbres, al local de la Siempreviva; hi tornà el 1928.

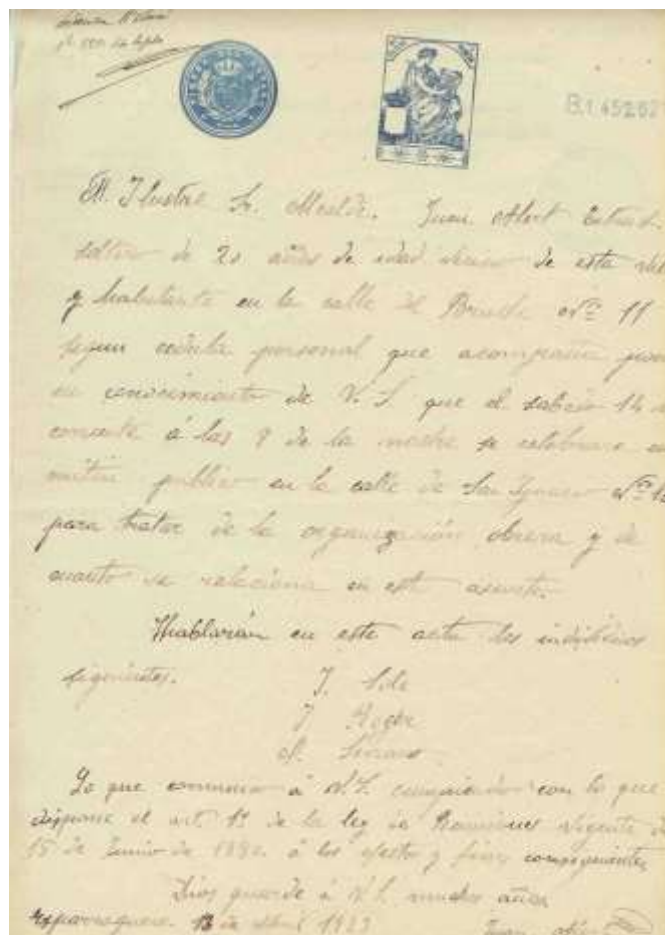
³⁷ ESCURSELL, Aleix, blog citat. [Data de l'última consulta 17-07-2020].

³⁸ FOIX, Pere (2020), op. cit., pàg.43.

³⁹ El 8 de novembre de 1920, el president del govern espanyol Eduardo Dato el nomenà governador civil de Barcelona, càrrec que ocupà de 1920 a 1922 i des del que va dirigir la repressió contra les organitzacions obreres amb una actuació coneguda com a Llei de Fugues, i caracteritzada per la brutalitat que va acabar amb la seva destitució.

⁴⁰ ESCURSELL, Aleix, blog. cit.

⁴¹ FOIX, Pere (2020), op. cit. pàg.46.

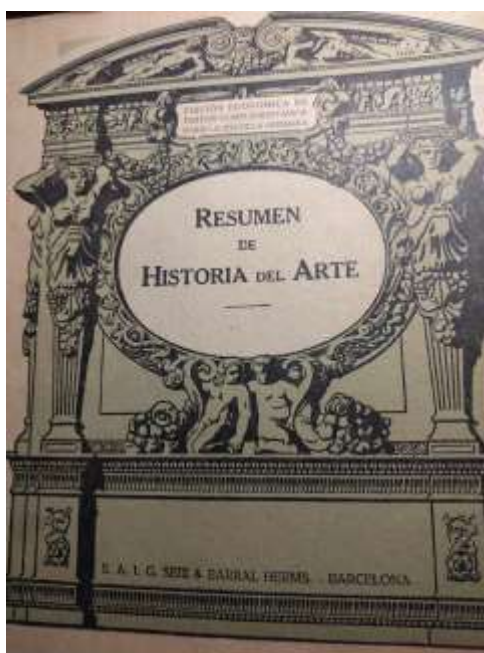

Escrit del 13 d'abril de 1923, de Joan Alert sol·licitant a l'alcaldia d'Esparreguera autorització per a la celebració d'un míting on parlaran, entre d'altres en Joan Roigé. En Joan Alert havia estat alumne de Roigé. Font : AMES

L'octubre de 1927 va ser empresonat juntament amb Foix, entre d'altres, a Barcelona, i per Nadal del mateix any: *ens obren les portes de la presó sense cap explicació per part de les autoritats.*⁴²

Al cap de poc de proclamada la Segona República torna a Esparreguera amb la nova família i a partir de l'any 1932 s'iniciarà el nou projecte de l'Escola Racionalista Llum a Esparreguera on sembla que hi assistien gran part dels fills de llibertaris i gent d'esquerreres de la vila, abans però, impartí classes a Mas d'en Gall, probablement hi havien estudiat els que serien alcaldes d'Esparreguera durant la República, en Miquel Galceran i l'Agustí Jorba (ambdós d'ERC), ja que havien anat a l'escola en aquesta barriada abans de traslladar-se a viure a Esparreguera.

⁴² FOIX, Pere (2020), op. cit. pàg.49.

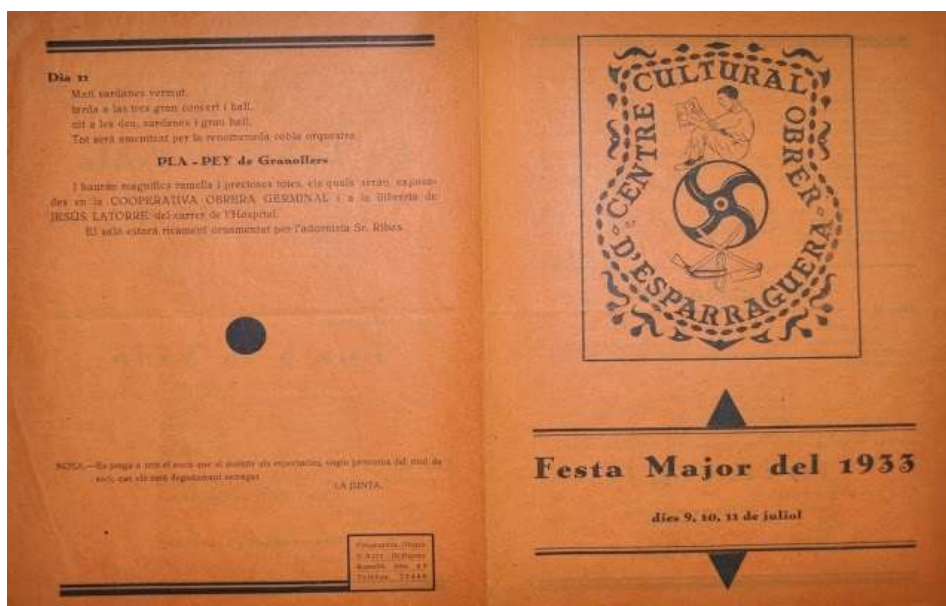

Portada d'un dels llibres utilitzats a l'escola de primària "Llum", d'Esparreguera, publicat per Seix i Barral Herms editores, l'any 1926, a Barcelona. Font: Joana Llordella.

Un titular d'una de les lliçons del llibre de text de l'escola "Llum" amb el segell del centre a la dreta de la imatge. Font: Joana Llordella

L'escola de Joan Roigé va tenir una destacada incidència a la nostra vila en el període de la Segona República, així ho podem veure al programa del Centre Cultural Obrer d'Esparreguera de la Festa Major de l'any 1933.

Programa de Festa Major que fa menció de l'Escola Racionalista i de l'alumnat de l'Escola Luz, que era la que regentava en Joan Roigé. Font: AMES.

És interessant de comentar les obres que es representaren aleshores. Per un cantó tenim l'obra d'Ignasi Iglésias, *Joventut*, un drama en un acte representat per la companyia infantil *Luz*. Les obres d'aquest autor havien estat representades a Esparreguera, abans pels aficionats del Patronat de la Joventut, l'any 1926⁴³. Iglésias, dramaturg modernista, va ser un fidel seguidor

⁴³ Vegeu el cartell de "Les Garces" a : <https://trencadis.diba.cat/Trencadis/imgview/trencadis/diba185515?contentFlg=0> [Data de l'última consulta: 24 de juliol de 2020].

del teatre d'Ibsen i va dur a l'escena obres on els problemes dels més humils tenien un gran ressò. És per això que era conegut popularment com "El poeta dels humils".

Una altra peça que es representa en aquesta diada és *La fàbrica Vella* de Francesc Parcerisa. D'aquesta peça hem de dir que és un exemple de teatre social que tindrà un notable ressò a Catalunya. La peça va ser preestrenada el 5 de juliol de 1932 a Puig-reig i abordava el tema de les relacions entre els patrons i els treballadors, amb un final molt de l'època; els treballadors davant de la injustícia acaben cremant la fàbrica.

L'altra obra representada és "Luz a la vida", de Josep Fola, un autor molt poc conegut, però que ens interessa ressaltar que, a part de filòsof i matemàtic, fou autor, amb un cert èxit, d'obres de teatre social. En aquesta ocasió la comèdia en un acte és escrita conjuntament amb Jaume Firmat.

Un temps després es torna a representar quasi el mateix programa al Centre Cultural Obrer d'Esparreguera. Serà un acte reivindicatiu, un festival per recollir diners per a la família d'en Dámaso Hinojosa, sindicalista mort l'any 1933 en defensa dels drets sindicals i per a en Rafel Soler, soci de l'entitat, mort de malaltia.

Centre Cultural Obrer
Esparreguera

Dia 6, a les cinc en punt de la tarda

Després d'un llarg temps transcorregut de la tràgica mort dels companys **Dámaso Hinojosa** i seguint amb la disort **Rafel Soler**, mort fa poc en un Hospital de Barcelona, aquest Centre organitza un **FESTIVAL** a benefici de les famílies dels malograts socis

El Quadre Escànic d'aquest Centre posarà en escena per segona vegada el drama en un acte i un sol quadre, obra de l'immortal Ignasi Iglesias que té per nom:

♦ JOVENTUT ♦

representat per la Companyia Infantil LUZ, amb el següent repert:

ROSA, Amanda Sisteró. - RITA, Paquita Musó. - PEPE, Josep Vernet. -
CEBRIA, Antoni Jorba. - MELCHOR, Plàcid Vilardell. - ISIDRE, Francesc Vernet. - VICENS, Pasqual Campus

Seguidament el Grup Escànic «ESTUDIOS» posarà en escena la gran obra teatral, en tres actes d'En Francesc Parcerisas

LA FÀBRICA VELLA

Basat el següent repert:

ANGELINA, A. Palante. - DANIEL, J. Castellví. - D. EUSEBI, F. Serra.
D. COSME, L. Bergalló. - EDJART, R. Giné. - MIQUEL, S. Orriols. -
RAMON, M. Serda. - ROGÉ, J. Solé

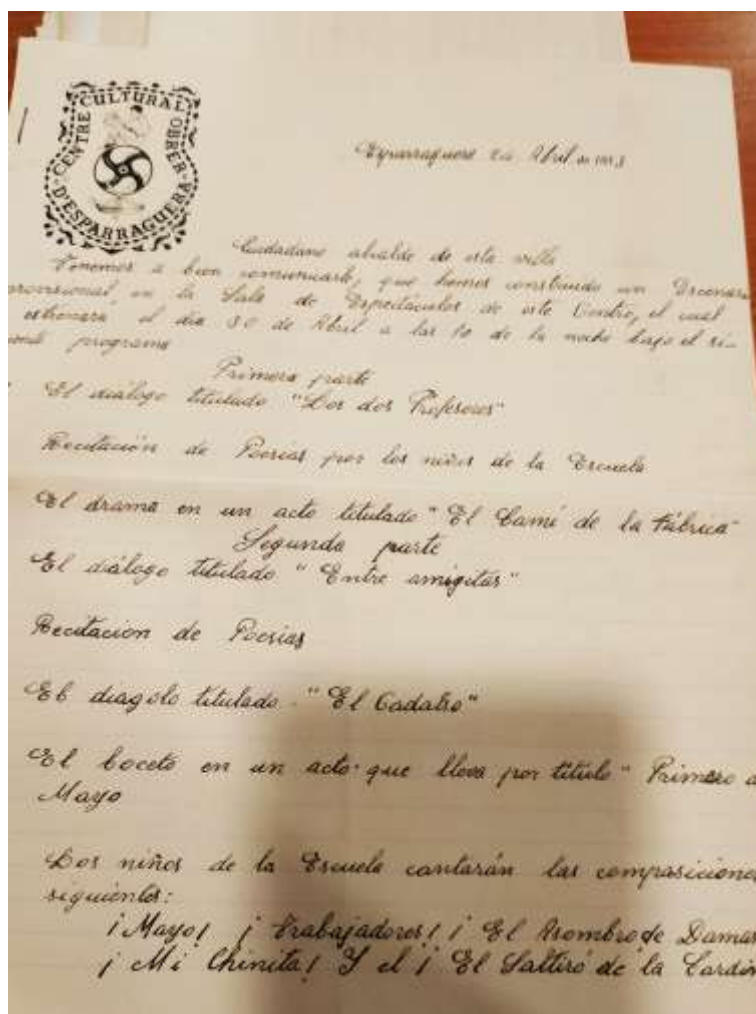
Aquesta obra és un reflexe fidel del burges egoista i intransigent, orfe de tot sentiment humà que no repara en mitjans represius per poguer denegar unes justes demandes dels seus obrers, demandes que no són altra cosa que un millorament de condicions morals i materials el qual amb les seves intransigències llença als obrers a la desesperació i finalment es fa ell mateix víctima de la represió que volia exercir contra els seus obrers

Preu únic: 1 pesseta

Gilman Clua

Cartell del Centre Cultural Obrer que anuncia un Festival per ajudar les famílies dels socis Dámaso Hinojosa, sindicalista mort l'any 1933 en defensa dels drets sindicals, i Rafel Soler. Font: AMES

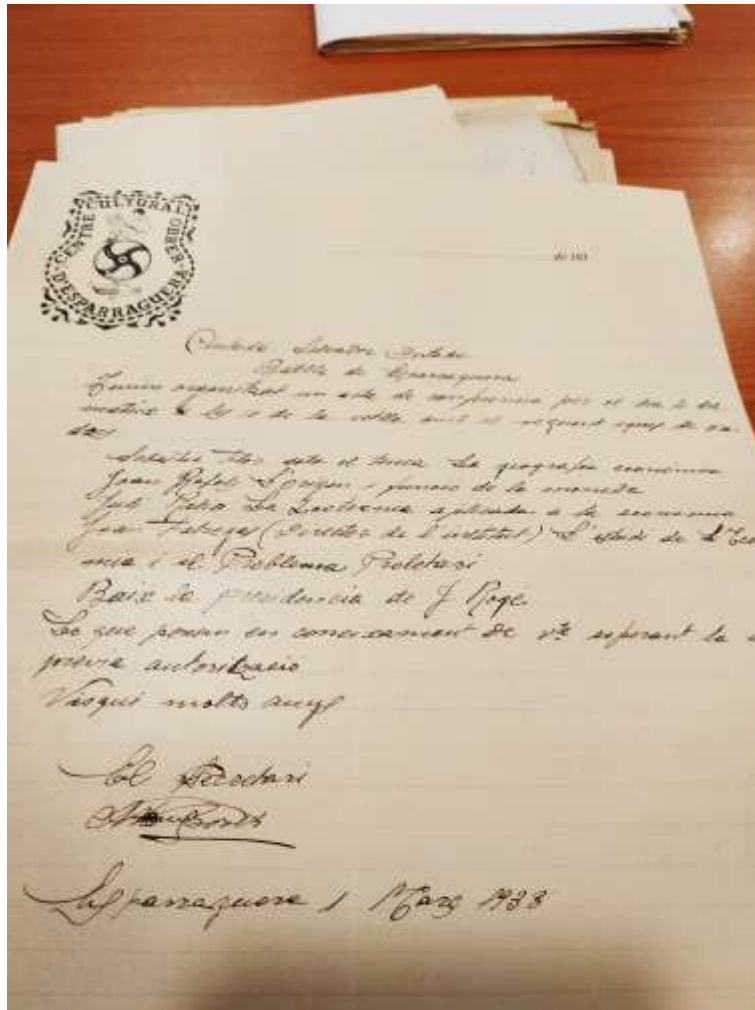
Els nens de l'escola del Centre Cultural d'Esparreguera, on en Roigé hi exercia de mestre, participaran a diverses activitats de l'entitat, com ara l'acte d'inauguració del 30 d'abril de 1933.

Acte d'inauguració del 30 d'abril de 1933 de la Sala d'Espectacles del Centre Cultural d'Esparreguera. Font: AMES.

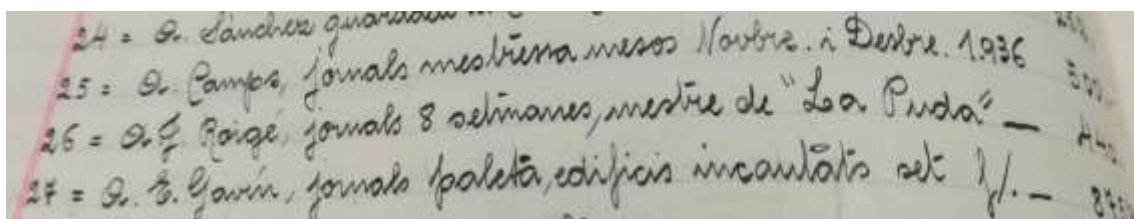
El mateix Roigé presidí i participà en diverses conferències de temàtiques variades, com la que poden veure a continuació. El comunicat al batlle d'Esparreguera és signat per en Bosch⁴⁴, el secretari.

⁴⁴ Podem ampliar la informació sobre en Bosch en aquest web ja que també va ser represaliat, en finalitzar la guerra civil.

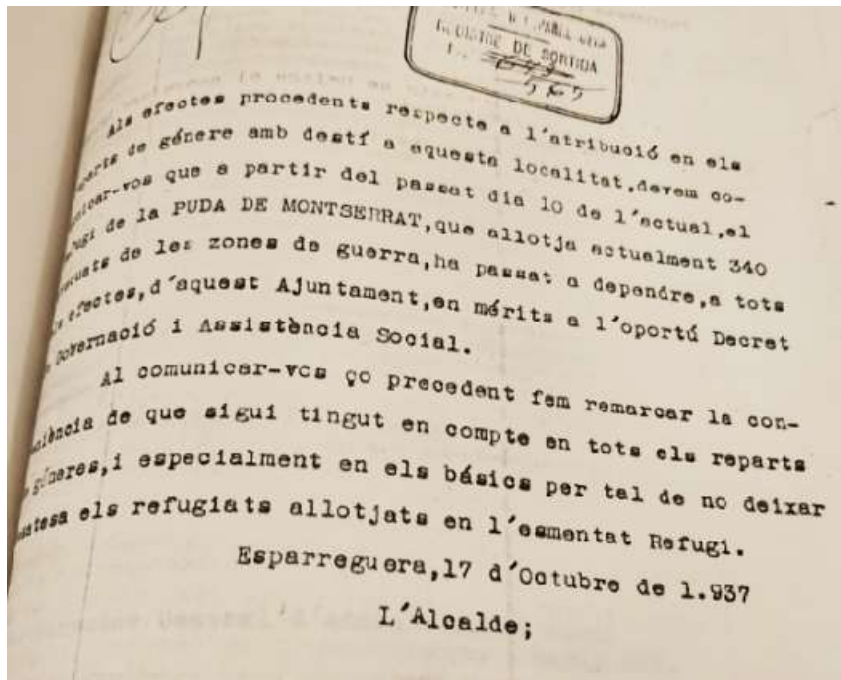
Informació sobre la conferència celebrada al Centre Cultural Obrer d'Esparreguera el dia 2 de març de 1933. Font: AMES

En iniciar-se la Guerra Civil i amb l'arribada de refugiats de la zona ocupada pels nacionals, en Roigé va treballar també al Balneari La Puda com a mestre, que aleshores era un dels centres d'acolliment de refugiats amb més capacitat de la zona. Així trobem a les despeses anotades per l'Ajuntament d'Esparreguera l'any 1936, el jornal de vuit setmanes per 440 ptes.

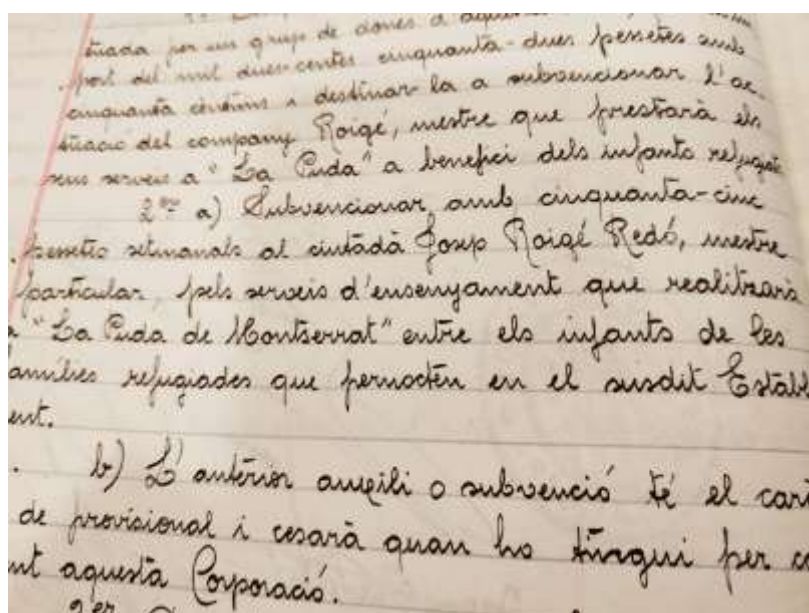
Llibre d'actes 1936. AMES

El nombre de refugiats augmentava i les subvencions no acabaven d'arribar o bé eren insuficients. A la correspondència de l'Ajuntament podem veure nombrosos escrits reclamant l'ajut. A continuació en tenen un exemple de l'any 1937 quan La Puda allotjava 340 refugiats.

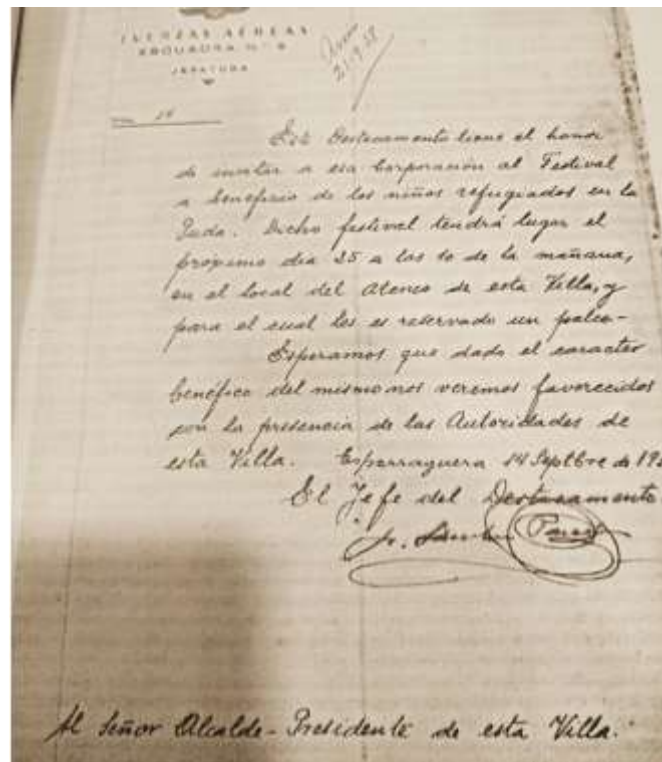
Escrit de l'alcalde d'Esparraguera al Delegat Comarcal de la Conselleria de Proveïments de Roses de Llobregat (actual Molins de Rei), que era el responsable dels refugiats de la comarca. 1937. AMES

Més endavant, l'any 1938, la responsabilitat d'en Roigé s'incrementarà, tot i que continuarà donant classes:

Llibre d'actes 1938. AMES

L'Ajuntament, per mantenir tantes famílies refugiades, va tenir molts problemes, i més quan no hi havia prou queviures per als propis ciutadans; tot i així, la solidaritat ciutadana organitzà diversos actes per a poder continuar ajudant-los.

Invitació a les autoritats de l'Ajuntament d'Esparreguera d'un festival benèfic a l'Ateneu a favor dels nens i nenes refugiats a La Puda. 1938. AMES.

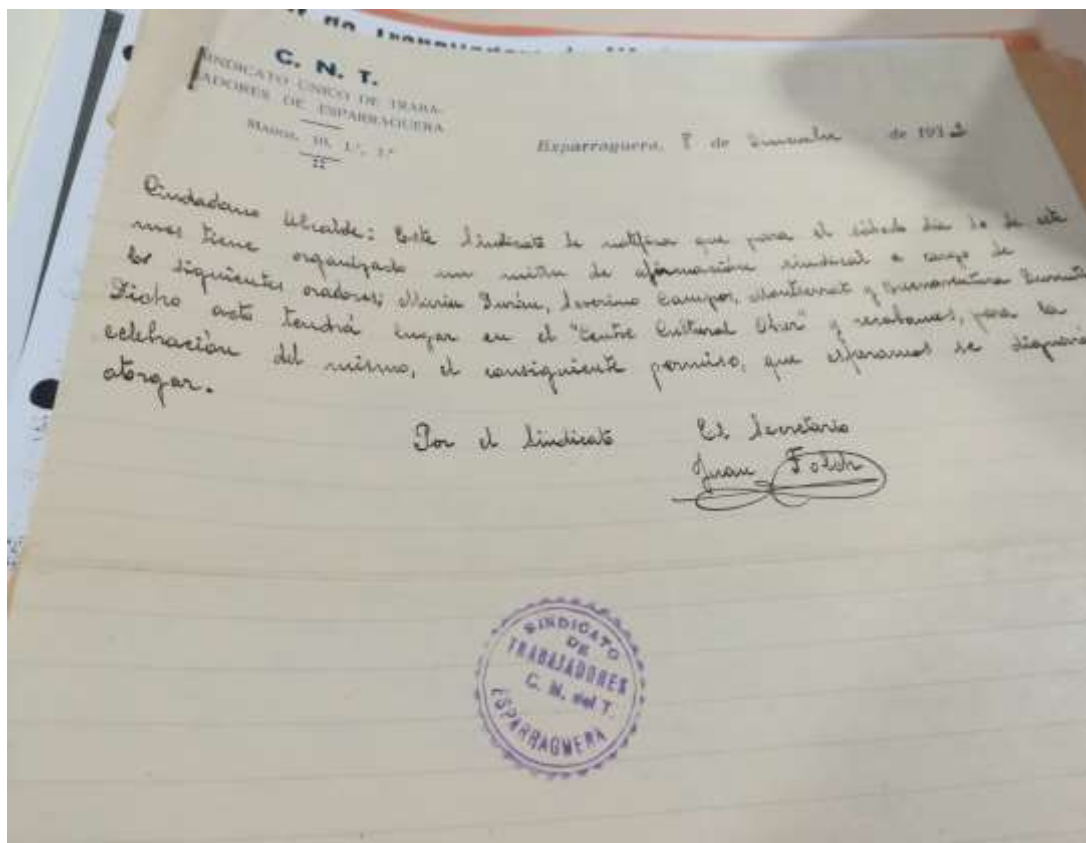
S

Com podem veure al cartell de més amunt, l'escola *Llum* participà notòriament en la vida del poble, així trobem l'alumnat del centre celebrant una actuació de nenes d'entre 7 i 11 anys, amb la intenció de recollir fons per als infants desvalguts a causa de la guerra. Destacaríem que el cartell es refereix a les alumnes de l'escola *Nova Llum* d'Esparreguera i que es comptava amb la col·laboració del Sindicat de la Indústria de l'Espectacle.

Joan Roigé sindicalista

Com hem pogut veure a les entrevistes efectuades a d'altres represaliats que poden trobar en aquest web⁴⁵, els mítings d'oradors anarquistes vinguts d'altres poblacions són freqüents als anys trenta i és de suposar que el paper de Joan Roigé es va deixar notar. A continuació poden veure un escrit de la CNT on se sol·licita permís per a efectuar un míting d'en Bonaventura Durruti, entre d'altres. El secretari d'aleshores, Joan Folch, es trobava en el cercle que envoltava en Joan Roigé.

⁴⁵ Vegeu, per exemple, MURÀ, Enric: *El Memorial del Baix Llobregat. De les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. <http://www.memorialbaixllobregat.cat/presentacio/index.htm>.

Carta de la CNT a l'alcaldia on es comunica la celebració d'un míting l'any 1932. AMES.

Tot i això, l'amistat que podem percebre en un principi en el grup anarquista es travarà d'alguna manera. L'escissió que es produeix en el món obrer en crear-se la UGT a Esparraguera també afectarà en Roigé, que va rebre fortes acusacions del sector dur del sindicat anarquista.

La quartilla propagandística que poden veure a continuació fa referència a la conferència del "propagandista societario" Francisco Arín, el qual parlà sobre el balanç d'un any de govern republicà. Francesc Arín va ser un dirigent sindical de la CNT, metal·lúrgic de Barcelona, que formà part de la tendència moderada del sindicat, coneguda com a trentista. Arín en va ser un dels seus artífexs ja que va prendre part de la reunió celebrada al Sindicat del Transport de Barcelona que va examinar la situació interna de la CNT, i d'on va sortir el *Manifest Trentista*, publicat a finals d'agost de 1931.

Quartilla que anuncia la conferència de Francesc Arín organitzada per l'*Agrupación Cultural Estudios*, el maig de 1932 al local de "La Siempreviva". Fons Subirana/AMES.

Després del ple de sindicats confederals de Catalunya celebrat a Barcelona, el 1933, es van constituir els sindicats d'oposició (contraris a la FAI), formats en aquell moment per Badalona, Esparreguera, Manresa, Mataró i Valls. L'escissió es produí arran de la radicalització de les posicions entre els dirigents de la FAI, que gradualment en 1932-33 passaren a dirigir la Confederació Regional del Treball de Catalunya, i els líders sindicalistes signants del L'escissió es produí arran de la radicalització de les posicions entre els dirigents de la FAI, que gradualment en 1932-33 passaren a dirigir la Confederació Regional del Treball de Catalunya, i els líders sindicalistes signants del manifest dels Trenta.

L'escissió va ser important a Esparreguera fins al punt que alguns dels detinguts i empresonats per la insurrecció d'octubre (entre octubre de 1934 i gener de 1935) eren dels Sindicats d'oposició de la Colònia Sedó.

En Pere Quert, un sindicalista esparreguerí que morí exiliat a França, també mencionava el canvi de Joan Roigé quan parlava dels joves anarquistes d'Esparreguera i feia referència a la *seva deriva reformista*:

Jo era el més jove de la colla formada per Mas, Bosc i Vidal, colla aviat eixamplada per dos germans del propi Bosc i els també germans Ribera. Mestre Roigé baixà del mas d'en Gall per obrir escola moderna a vila, i malgrat que després derivà en reformista, en aquells dies havia de fer bona feina. El vaig trobar el 1939 al concentracionari de St-Cyprien amb la moral als peus.⁴⁶

⁴⁶ FERRER FARRIOL, Joan , Ibidem, pàg.194.

Efectivament, en Roigé va prendre part del sector més moderat i això li valgué crítiques i algun intent d'agressió. Així podem llegir al diari "Solidaridad Obrera" l'article que porta per títol "Esparraguera. Lo que queda de una acusación: un artículo, unes manifestacions, un atentado", el qual fa referència a un d'anterior publicat per *Sindicalismo*, un periòdic que reflectia el pensament trentista (1933-1935). Segons podem llegir a l'article de més avall es criticava el que s'havia escrit referent a l'actitud de Joan Roigé :

(...) de la manera más peregrina, sin importarles un comino acusar públicamente (como hizo la prensa burguesa días pasados), dicen que los de la F.A.I. (y los de la F.A.I., para ellos, somos los que no nos codeamos con la "Esquerra" ni ningún partido político) hemos decidido quitar de en medio al seudomaestro racionalista Juan Roigé, y se señala como instigador de ello al compañero Murá.⁴⁷

L'enfrontament sembla molt més greu quan relata que en Roigé es va sentir amenaçat físicament per algú del sindicat de la CNT-FAI. I no cal dir en detall el vocabulari emprat contra el mestre racionalista.

⁴⁷ En Murà era un sindicalista de la CNT, la biografia del qual poden trobar en aquest web.

Esparraguera

LO QUE QUEDA DE UNA
ACUSACION: UN ARTICULO,
UNAS MANIFESTACIONES,
UN ATENTADO

En "Stindicalismo" del 17 del mes en curso aparece un artículo que no podemos por menos que contestar, debido a las infamias que en el mismo se vierten, de la manera más baja y ruin que en seres racionales dar se pueda.

Para dividir a los trabajadores y procurar ponerlos enfrente nuestro no se repara en medios, por bajos que sean y puedan dejar a los mismos que los emplean en el mayor de los ridículos, a la vez que ponen al descubierto el desapecho y la caducidad moral de los treintistas, pues si "el fin justifica los medios", éstos son bien insoportables, y no nos extraña, tratándose de quien se trata.

De la manera más peregrina, sin importarnos un comino acusar públicamente (como hizo la Prensa burguesa días pasados), dicen que los de la F. A. I. (y los de la F. A. L. para ellos, somos los que no nos codeamos con la "Esquerza" ni ningún partido político) hemos decidido quitar de en medio al pseudo-maestro racionalista Juan Roigé, y se señala como instigador de ello al compañero Murá, culpable de todo lo que pasa en

Solidaridad Obrera. 12-12-1933

ésta, según ellos. Claro que sólo se hace con la criminal intención de señalar una víctima a las autoridades. ¡Digno trabajo de confidentes!

El sábado, Roigé se fué a Barcelona y se encontró con un alumno suyo, que le dijo que los elementos de la F. A. I., a la cual pertenece, habían decidido quitarlo de en medio, y a tal efecto el lunes se presentaron cuatro individuos para llevar a cabo tal proyecto, y que su trabajo consistió en esconderse en el portal de la casa de un compañero, atisbando el momento en que Roigé se iba a su casa, y no le dijeron nada, a pesar de que pasó por delante de ellos.

¡Pero, señor Roigé!, ¿no comprende que si hubiesen venido para atentar contra usted no hubieran cometido la inocencia de esconderse en la casa de un conocido compañero, comprometiéndole a él y comprometiéndose ellos a la vez?

Roigé había hecho estas manifestaciones antes de aparecer el artículo de marras en el libro al principio mencionado, y al ir una Comisión a aclarar tales calumnias con el afectado, ha resultado (¡atención, obreros!) que Roigé no se acuerda ni del domicilio ni del nombre del alumno que le hizo tales declaraciones, como tampoco quiso decir el compañero que había tanido en su casa a los que habían de hacerle la faena.

Resulta que cuando se han de aclarar las cosas Roigé pierde la memoria y no quiere decir quién es el que tuvo en su casa

a los matones por no hacer de confidente, pero que no tiene ningún escrúpulo en lanzar dichas acusaciones públicamente y señalar a un responsable, Murá, por ser el que preparó el atentado, extremo que tampoco pudo probar.

¿Pero no os da vergüenza bajar a tales extremos?

Es todo lo que queda de una calumnia.

Nosotros somos unos cobardes, pero los trabajadores saben que si todos los conflictos se han perdido ha sido porque vosotros habéis sido demasiado valientes, que en seguida habéis corrido a ocultar vuestra "valentía" en las faldas de la "Esquerza" y del Gobierno civil.

También debemos decir que Murá no tiene amigos en la "Generalidad" y en otros sitios de más importancia que la "Generalidad", como tiene Roigé, según él mismo dijo, y a los que recurriría, si le pasa algo, para señalar al culpable, para que dichos señores se encargasen de hacerle justicia.

Edificante en un maestro racionalista y hombre anarquista, ¿verdad?

Pero Murá tiene amigos que están dispuestos a no dejar que le atropellen ni a él ni a ningún otro compañero, y de lo que le pase a éste o a otro ya sabemos quién tendrá la culpa, y sabremos también, si se nos obliga, a quién dirigir nuestra acción, esto sin desplante.

Vuestra actuación es igual a la de los reptiles, y éstos nos causan repugnancia.—Héctor.

Proves incriminatòries anticlericals

Una de les acusacions que apareix al Sumari carrega contra el tipus d'ensenyament anticlerical que s'oferia a l'escola *LLum* i s'hi afegeixen com a prova dos exemplars de fulletons amb títol força irreverent: *¡Vaya un cielo, el de la Biblia!* i *Retratos de homosexuales célebres en la Història*, d'Augusto Vivero.

Portades d'alguns llibres d'Augusto Vivero

Aquest fet ens ha portat a estudiar qui era aquest autor per entendre millor què és el que li dolia al règim en aquest tipus d'ensenyament.

Augusto Vivero

Augusto Vivero va ser un conegut filòsof i periodista dels anys vint del segle passat que va ser represaliat i afusellat l'any 1939. S'inscriu en la tradició de la literatura i el periodisme anticlerical, contra el poder de l'Església espanyola i a favor de la separació del poder polític de les creences religioses.

"La Biblioteca de los Sin Dios", a la qual pertanyien els fulletons que aportaren com a prova contra Joan Roigé, era una col·lecció de fulletons de 32 pàgines rotundament anticlericals. No sabem si Roigé els va utilitzar a l'escola o als debats que s'originaven fora de les classes, la qüestió és que serveixen per acusar-lo. Només apuntarem algun dels títols d'aquesta col·lecció per entendre el rebuig que pot produir la seva irreverència en una societat totalment allunyada del lliurepensament: *Las alegres abuelas de Jesucristo, ¡Eso de las hostias!, La absurda virginidad de María, La ignorancia de Jesucristo, ¡Vaya cielo el de la Biblia!, ¡Jesús santifica el matrimonio civil!, Jesucristo homosexual...*

Aquestes idees llibertàries de ben segur que van trobar una forta oposició en la majoria de la població d'Esparreguera, encara ara, en preguntar a un historiador local, Josep Paulo, sobre la figura de Maria Roura, la seva resposta va ser que ell era un nen però que li havien explicat⁴⁸ que sovint se l'havia vist despullada. I això va arribar al seu expedient de sumari on podem llegir *imponía la practica del desnudismo*.

⁴⁸ El nostre informant ens donà el nom, AB, però solament posem les inicials per la seva voluntat.